Magyar (részlet)

Magánynak nevezték az én száműzetésemet
Pedig minden tükörben egy másik ént láttam
Megemésztett engem a szerelem tüze
Végül belőlem csak te maradtál meg

1719 / **Isztambul**

Kolozsvári Ibrahim vagyok, egy szerencsétlen, nyomorult porszem, aki most itt állok egy végtelen hosszú híd közepén. Itt találkoznak a királyok és a szegények. Egyszerre tűnik közelinek és távolinak, ismerősnek és idegennek ez a helyzet. Egy különös tükörbe nézve szemlélem a furcsa múltat, ahol egymásba fonódik igaz és hamis, jó és rossz, álom és valóság, kellemetlen és mulandó.

Ez a különös tükör nem más, mint egy vékonyka füzet, amely az anyanyelvemen íródott. Ki tudja, hányszor elolvastam már, megfeledkezve minden körülöttem zajló eseményről. Talán azzal kéne kezdenem, hogy hol bukkantam rá erre a füzetre. Ennek is legalább olyan különös a története, mint maga a füzet tartalma. Hadd mondjam el röviden! Pár hónappal ezelőtt, május

25-én a reggeli imaszó idején erős földrengés rázta meg a térséget. A közel másfél éve oszmán földeken élő Rákóczi Ferenc tolmácsaként dolgoztam, és a Yeniköyben található, magyar száműzötteknek fenntartott épületben kaptam szállást. Este együtt vacsoráztunk, jót beszélgettünk. A magyaroknak mindig ugyanaz volt a problémájuk, hiába teltek-múltak az évek és jöttek-mentek a különböző uralkodók. Sajnos sorsunkká vált a szenvedés. A fejedelem mégis táplált némi reményt. Nem törődve az ízületi bántalmakkal, késő éjszakáig fent maradt, és a jövővel kapcsolatos terveket szőtt. Felolvasott nekem néhány levelet, kikérte a véleményemet. Aztán az irodalomról beszélgettünk, a vallási témákat kerültük, mivel sem a régi, sem az újonnan felvett vallásomról nem volt túl jó véleménnyel. Rákóczit katolikus hitre nevelték az osztrákok, és sokkal konzervatívabb volt a vallás tekintetében, mint a protestáns Thököly. Jót beszélgettünk bor mellett, kerülve ezt az érzékeny témát. A fejedelem kíváncsi volt rá, hogy milyen az Oszmán Birodalom, meg akarta ismerni a Fényes Portát közelebbről. Elmeséltem neki, hogy különösen az új nagyvezír, Damat Ibrahim pasa sürgeti a változásokat, és tett is lépéseket ez irányban. Elmondtam, hogy a legnagyobb álmom egy nyomdát alapítani. Szeretném megvalósítani, bízom az erőmben. Annál is inkább, mivel a Szultán adott már nekem külön engedélyt egy-két térkép kinyomtatására. A fejedelem nagy érdeklődéssel tanulmányozta az általam hozott, Márvány-tengert ábrázoló térképet lefekvés előtt. Akkor még senki nem tudta, hogy az ártatlannak tűnő tenger másnap reggel ilyen vadul fog hullámozni, és így felkavarja a Boszporusz vizét.

Yeniköyben nem keletkezett nagy kár, de vajon mi a helyzet Isztambulban? Egyfolytában Ibrahimra gondoltam: mi lehet vele? Szörnyen aggódtam érte. Még napfelkelte előtt felkerekedtem. A városba érve saját szememmel győződhettem meg a pusztításról. Borzalmas látvány tárult elém. Az alig két-három percig tartó földrengés következtében több ezer ember veszítette el az életét. Leomlott a városfal egy része és huszonhét erődítmény. A mecsetek, paloták helyén csak romhalmazok éktelenkedtek. Ráadásul mindennek a tetejébe a tragédiával egy időben tűz ütött ki, és a tűzvészben leégett a part Gedikpasától egészen Kumkapiig. Egész áprilisban rengett a föld Isztambulban, és amikor már-már azt hittük, hogy mindennek vége, a természet egy utolsó kegyetlen csapást mért a városra. Isztambullal együtt Yalova, Karamürsel és az a gyönyörű Izmit is a földdel vált egyenlővé.

Egykori otthonomat sem kímélte meg a földrengés, mindenesetre még a régi helyén állott. Ibrahim is jó egészségnek örvendett, és az inasok is. Megöleltük egymást, és hálát adtunk, amiért életben maradtunk, majd nekiláttunk a munkának. Természetesen az én holmim sem maradhatott épen, amikor annyi épület összeomlott. A lakásban minden elmozdult a helyéről. Ketten segédkeztek a rendrakásban, én elsősorban a könyveim megmentésén fáradoztam. Nem győztem hálálkodni, hogy ennyivel megúsztam ezt a szerencsétlenséget. Ki tudja, hányszor borultam le imádkozás közben. Estére még a munka felével sem végeztem. Azt terveztem, hogy majd másnap folytatom a pakolást, amikor is egy vékony füzetre bukkantam egy vastag, kétkötetes szótár között. Egy írástudó ember átlát a rendetlenségen, megtalálja a holmiját. Csak a külső megfigyelőnek tűnik kaotikusnak és átláthatatlannak ez a rendetlenség, a szoba tulajdonosa mindennek tudja a helyét. Nekem azonnal szemet szúrt ez a számomra

ismeretlen tárgy. A füzetet még soha nem láttam, nem az enyém volt. Kézbe vettem és fellapoztam. Bár temérdek megválaszolatlan kérdést vetett fel bennem, mégsem bántam meg, hogy beleolvastam. Azon az éjszakán lélegzet-visszafojtva olvastam a füzetet a mécses halovány fényénél. Aztán lefeküdtem, és egész reggelig az olvasottakon töprengtem.

Hogy mikor és miként került ide ez a füzet? Ki írta ezeket a titokzatos sorokat? Hiába törtem a fejemet, akármennyire erőlködtem, nem találtam választ ezekre a kérdésekre. Hogyan kerülhette el a figyelmemet ennyi éven keresztül? És most hirtelen hogyan találhattam rá mégis? Talány volt számomra ez az ügy. A füzetben mintha az én életemet írták volna meg, ugyanakkor mégis idegen volt a történet. Az egyik oldal teljesen ráillett az életemre, a következő viszont már idegen volt. A füzetben szó esett édesanyámról, szülővárosomról, iskolámról, a hazámtól való elszakadásról, a száműzetésem körülményeiről. Mindez igaz volt ugyan, de a kalandos utazásokkal nem tudtam mit kezdeni… És, ami a legkülönlegesebb: az ismeretlen testvérem… Soha nem volt testvérem, útitársam, ikerpárom. Akkor viszont ki és miért írta le ezeket? Mi volt ezzel a célja? Sorra vettem a múltbeli ismerőseimet, de egyikről sem tudtam elképzelni, hogy ilyesmiket írjon.

Napokig bolyongtam céltalanul. Zúgott a fülem, minden visszhangzott, és mindent homályosnak, elmosódottnak láttam. Csak akkor szólaltam meg, ha kérdeztek tőlem valamit. A kis füzet és az abban leírtak teljesen elvették az eszemet, egészen megbabonáztak és a múltba kalauzoltak. Olykor arra gondoltam, hogy ez az egész csak képzelgés, agyam szüleménye, pusztán csalóka álom. Amikor viszont körülnéztem, minden teljesen valóságosnak tűnt. Ekkor ismét kezembe vettem a füzetet, és nekifogtam elölről. Kerek egy hónapig olvasgattam, szinte kívülről tudtam minden egyes sorát. Idővel talán megbarátkozom ezzel a rám illő, fiktív élettörténettel. A végén én magam is megtoldottam a történetet, írtam hozzá újabb sorokat. Nem tudtam beletörődni, hogy ilyen befejezetlen maradjon ez a szomorú, ám mégis kalandos élettörténet. Soraim bizonyára nem lesznek majd annyira szórakoztatóak, mint az előttem íródottak. Elvégre én csak egy szürke hivatalnok vagyok, nem egy élettel teli ifjú. Ennek ellenére megkísérlem leírni mindazt legjobb tudásom szerint, ami 1703 után történt.

Akkor, amikor a külföldre menekült magyarok útra keltek, hogy csatlakozzanak Rákóczi mozgalmához, én mások jóvoltából bekerültem az oszmán udvarba mint könnyűlovas. Rövid időn belül megkedveltek, és egyre feljebb emelkedtem. Amikor II. Musztafa, a Drinápolyért bolonduló szultán hatalmát megdöntötték, én már a saját szerény trónusom felé lépkedtem. III. Ahmed lett az új török szultán. Én a szultán legkiválóbb, legtekintélyesebb lovasságában, a negyvenegyedik században szolgáltam. Bár nem mondható rólam, hogy katonának teremtettek, azért értettem a szakmához. Sok-sok évet töltöttem a harcmezőkön és számtalan harcászati könyvet kiolvastam, ráadásul megbízhatóan és odaadóan végeztem a rám bízott feladatokat. Gondolataim mégis egészen máshol jártak. Egy belső hang azt súgta nekem, hogy sokkal többre viszem, ha a múltbeli tapasztalataimat és adottságaimat nem a harcmezőkön, hanem a

béke érdekében hasznosítom. Ez elkerülhetetlennek látszott a magyarok ügyének elhúzódása miatt.

Rákóczi ügye már egész Európát foglalkoztatta, hiszen egyre jobban kiszélesedett a mozgalma. Szétszéledt veteránok csatlakoztak hozzá, de haderejének túlnyomó részét parasztok alkották. Milyen különös az élet! Az előkelő palotákban és kastélyokban nevelkedett Rákóczinak egy szinte kizárólag falusiakból álló hadserege lett. A nemesek ekkor még nem álltak mellé, kíváncsian várták a fejleményeket, hogy majd annak megfelelően cselekedhessenek. Végül a kisebb sikerekből győzelmek lettek, és hetvenezerre duzzadt a szabadságharcosok létszáma. Minden jel arra utalt, hogy Magyarország ismét sok fejtörést okoz majd Ausztriának. A rettenthetetlen harcosok elmerészkedtek egészen Bécs közelébe, és többször is rajtaütöttek a városon. 1704-ben egy kiáltványt adott ki a fejedelem. Az osztrák császár állítólag rosszul lett, amikor ezt elolvasta. Az Isztambulban élő menekültek izgatottan és bizakodva várták a fejleményeket. Még én is lázban égtem, pedig lehetetlen volt visszatérnem a múltba. Csakhogy sohasem a magyarok határozták meg a dolgok kimenetelét. Azon a nyáron augusztusban az osztrákok legyőzték a franciákat. Ez arra utalt, hogy egy fontos pártfogónk meggyengült. Mindenesetre vártunk, az időre bíztuk, hogy minden rendbe jöjjön.

Miközben ez történt Magyarországon, én minden szabad időmet annak szenteltem, hogy letisztuljanak a gondolataim. Ha én magam nem vagyok tisztában vele, hogy mit miért csinálok, más honnét tudhatná? Áttértem egy másik hitre. Volt némi hasonlatosság a korábbi és a jelenlegi vallásom tanításában, bár a szertartások egyáltalán nem hasonlítottak. Ez azonban még nem ad elegendő magyarázatot a számomra, hogy valójában miért is tettem ezt. Más ugyan nem ítélkezett felettem emiatt, de énnekem számot kellett adnom magam előtt. Az emberek gyakran használják azt a kifejezést, hogy önbecsapás. Szerintem az ember nem tudja becsapni önmagát, csak ámítani. Ilyenkor fordul elő, hogy éjjel nem jön álom a szemünkre vagy furcsa dolgokat látunk álmunkban. Egy titkos hang fészkeli be magát, és olyan kellemetlen dolgokat suttog, amelyet csakis mi hallunk. Az ember beleveti magát a tömegbe, lármás, zajos helyeken járkál, csak hogy ne hallja ezt a hangot. Még ha a sok zaj el is nyomja, ez csak átmeneti. Egy kis idő múlva ismét megszólal a hang. Az ember nem tudja magát becsapni. Meg kellett válaszolnom a bennem felmerülő kérdéseket. Sőt le is kellett ezeket írnom. Azokban a napokban ez zajlott le bennem.

1705. május 5-én meghalt I. Lipót osztrák császár. Bár tisztában voltam vele, hogy ő is csupán egy földi halandó, mégis a faragatlan és tökéletlen egóm ahelyett, hogy szomorkodott volna, még örömtáncot is lejtett. Tudtam, hogy nem az ő bűne az árván maradt gyermekek arcára fagyott mosoly, az ártatlan arcokra örökre odaírt bánat. Azzal is tisztában voltam, hogy a háború kirobbanásához mindig két félre van szükség. Mégis az ő aláírása szerepelt a parancsok alatt, ő mondta ki az utolsó szót. És végül a vallás nevében meggyilkolt több ezer ember átka mind őrá szállt. Vajon akkor is ugyanilyen lelkesedéssel pattannának legendás lovaikra a győzelemre

éhes parancsnokok, ha tudnák, hogy maholnap megannyi ember átkával együtt távoznak majd az élők sorából? Bátorkodom kijelenteni, hogy Isten senkit nem teremthetett ennyire elvetemültnek. Nem tudom elhinni, hogy bárki is embergyűlölőként jönne a világra.

Szeptemberben egy újabb haláleset híre kavart fel: Thököly Imre még el sem érte az ötvenet, és máris eltávozott az élők sorából. Megkönnyeztem őt. Nem csupán a fényűzéssel teli, mégis magányos és viharos életéért, hanem mert egy röpke pillanatra feltárult a kopott és rongyos tarisznya, amelyben az emlékeket őriztem. Egy csörgedező folyó, egy mosolygó nő, az iskola udvarán rohangáló gyerekek jelentek meg lelki szemeim előtt, és a fortyogó leves illata, valamint tintaszag csapta meg az orromat… Egy szikrákat szóró szempár, egy prémmel díszített dolmány, egy lanton előadott, szívhez szóló, fájdalmasan szép dallam, a sziklákról visszaverődő patkódobogás visszhangja, egy mécses halovány fénye tűnt fel… Csillogó kardok, ágyúdörgés, viharos erejű széllökések, bástyák, lobogó selyemzászlók… Farsangok, búcsúk, a szüntelenül kongó harangok, egy színpadi előadás jelenete, a levegőbe kilőtt ágyúgolyók… Lövések és parázs, parázs és vér… Egy kék szempár, egy bársonyerszény, egy kacagás… Aztán következett a búcsú, és a fáradt szívek nehéz terhe, a vég nélküli bánat, bánkódás és szomorúság… Elővettem képzeletbeli ikertestvérem füzetét onnét, ahová raktam, és ismét olvasni kezdtem. Nem számított, hogy valójában kinek a történetét írja le a füzet, hiszen a sorok között egy olyan titkos kertkapu kulcsa volt elrejtve, amelyet csak az találhat meg, aki a szívére hallgat.

A soroktól vigasztalást remélő magányos szívem számtalan helyszínt bejárt. Zsúfolt piacokon kerestem a csendet, máskor csendes imahelyeken kerestem az életet. Nem voltam elégedett a palotai életemmel, ahol egyaránt jelen volt a hangos csinnadratta és az üres fecsegés. A Szeráj félhomályos termeiben lézengő, kedvetlen öregurak egyike voltam, és önmagamat kerestem. Ez nem is számított olyan egyszerű dolognak egy olyan világban, ahol mindenki a saját hangját hallatta. Ahogy egyre több megválaszolatlan kérdés gyűlt össze a fejemben, elmentem a derviskolostorba, hogy megnyugvást találjak és kiöntsem szívemet a vallási elöljárónak. Alkalomadtán részt vettem a szertartáson. Amikor megütötték a dobot és megszólalt a ney, akkor döbbentem rá, mekkora utat tettem meg, mennyire eltávolodtam már a materiális világtól. Reggelente olykor az imafüzért morzsolgattam Isten nevét áldva. Valójában semmi jelentősége sem volt annak, hogy az ember szerez-e e világi rangokat. Idővel megtanultam, hogy „hiába ismerem az összes jelentésréteget és szintet, mégis örökre szolga maradok, hiszen ez a legmagasabb szint és minőség”. Nem könnyű „tökéletes” emberré válni, és elég sokan lehetnek, akik még csak nem is törekszenek erre, nem is tűzik ki célul.

Sipos Katalin fordítása

a regény a Napkút Kiadónál jelent meg nemrég